

agnus cuius contrarium volumus. Non ergo Deus suo auxilio nos cogit ad recte agendum.

4. Item. Homo pervenit ad ultimum suum finem per actus virtutum: felicitas enim virtutis præmium ponitur. Actus autem coacti non sunt actus virtutum: nam in virtute præcipuum est electio, quæ sine voluntario esse non potest; cui violentum contrarium est. Non igitur divinitus homo cogitur ad recte agendum.

5. Præterea. Ba quæ sunt ad finem, debent esse fini proportionata. Finis autem ultimus, qui est felicitas, non competit nisi voluntarie agentibus, qui sunt domini sui actus: unde neque inanimata, neque bruta animalia, felicia dicimus, sicut nec fortunata, aut infortunata, nisi secundum metaphoram. Auxilium igitur quod homini datur divinitus ad felicitatem consequendam, non est coactivum.

Hinc est quod Deuter. xxx. 15. dicitur: *Considera quod hodie proposuerit Dominus in conspectu tuo vitam, & bonum, & converso mortem, & malum; ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius. Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, prædico tibi hodie quod pereas etc.* & Eccli. xv. 18. dicitur: *Ante hominem est vita, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.*

CAPUT CXLIX.

Quod prædictum auxilium homo promereri non potest.

1. 2. quæst. cxiv. art. 5.

EX prædictis autem manifeste ostenditur, quod auxilium divinum homo promereri non potest.

1. Quælibet enim res ad id quod supra ipsam est, materialiter se habet. Materia autem non movet se ipsam ad suam perfectionem, sed oportet quod ab alio moveatur. Homo igitur non movet se ipsum ad hoc quod adipiscatur divinum auxilium, quod supra ipsum est; sed potius ad hoc adipiscendum à Deo movetur. Motio autem moventis præcedit motum mobilis ratione, & causa. Non igitur propter hoc datur nobis auxilium divinum, quia nos ad illud per bona opera promovemur; sed potius nos ideo per bona opera proficimus, quia divino auxilio prævenimur.

2. Adhuc. Agens instrumentale non disponit ad perfectionem indicendam à principali agente, nisi secundum quod agit ex virtute principalis agentis; sicut calor ignis non magis præparat materiam ad formam carnis quam ad aliam formam, nisi in quantum agit in virtute animæ. Sed anima nostra operatur sub Deo sicut agens instrumentale sub principali agente. Non igitur potest se anima præparare ad suscipiendum effectum divini auxilii, nisi secundum quod agit ex virtute divina. Prævenitur igitur divino auxilio ad bene operandum magis quam divinum auxilium præveniat quasi merendo illud, vel se præparando ad illud.

3. Amplius. Nullum agens particulare potest universaliter prævenire actionem primi universalis agentis, eo quod omnis actio particularis agentis, originem habeat ab universali agente, sicut in istis inferioribus omnis motus prævenitur à motu cœlesti. Sed anima humana ordinatur sub Deo sicut particulare agens sub universali. Impossibile est ergo esse aliquid rectum motum in ipsa quem non præveniat actio divina; unde & Joann. xv. 5. Dominus dicit: *Sine me nihil potestis facere.*

4. Item. Merces proportionatur merito, cum in retributione mercedis æqualitas iustitiæ observetur. Effectus autem divini auxilii, qui facultatem naturæ excedit, non est proportionatus actibus quos homo ex naturali facultate producit. Non igitur per huiusmodi actus potest homo prædictum auxilium mereri.

5. Præterea. Cognitiono præcedit voluntatis motum. Cognitiono autem supernaturalis finis est homini à Deo, cum per rationem naturalem in ipsum attingere homo non possit, eo quod facultatem naturalem excedat. Oportet ergo quod motus voluntatis nostræ in ultimum finem auxilium divinum præveniat.

Hinc est quod dicitur ad Titum III. 5. *Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit: & ad Romanos cap. ix. 16. Non est volentis, scilicet velle, nec currentis, scilicet currere, sed miserentis Dei,* quia scilicet oportet quod ad bene volendum, & operandum homo divino præveniat auxilio; sicut consuetum est quod effectus aliquis non attribuitur proximo operanti, sed primo moventi: attribuitur enim victoria duci, quæ labore militum perpetratur. Non ergo per huiusmodi verba excluditur liberum voluntatis arbitrium, sicut quidam male intellexerunt, quasi homo non sit dominus suorum actuum interiorum, & exteriorum; sed ostenditur Deo esse subiectum. Et Thren. v. 21. dicitur: *Converte nos Domine ad te, & convertemur:* per quod patet quod conversio nostra ad Deum prævenitur auxilio Dei nos convertentis. Legitur tamen Zachariæ 1. 3. ex persona Dei dictum: *Convertimini ad me, & convertar ad vos:* non quia Dei operatio nostram conversionem præveniat, ut dictum est; sed quia conversionem nostram qua ad ipsum convertimur, adjuvat subsequenter eam roborando ut ad effectum perveniat, & stabiliendo ut finem debitum consequatur.

Per hoc autem excluditur error Pelagianorum, qui dicebant, huiusmodi auxilium propter merita nobis dari, & quod justificationis nostræ initium ex nobis sit, consummatio autem à Deo.

CAPUT CL.

Quod prædictum auxilium gratia nominatur, & quid sit gratia gratum faciens.

Quia vero hoc quod datur alicui absque suis meritis præcedentibus, gratis ei dicitur dari, cum divinum auxilium homini exhibitum omne meritum humanum præveniat, ut ostensum est; consequitur quod hoc auxilium homini gratis impendatur, & ex hoc convenienter gratiæ nomen acceperit: unde & Apostolus dicit Rom. xi. 6. *Si gratia est, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.*

Est autem & alia ratio propter quam prædictum Dei auxilium gratiæ nomen accepit. Dicitur enim aliquis alicui esse gratus, quia est ei dilectus: unde & qui ab aliquo diligitur, dicitur gratiam eius habere. Est autem de ratione dilectionis, ut diligens bonum velit ei quem diligit, & operetur: & quidem Deus bona vult, & operatur circa omnem creaturam: ipsum enim esse creaturæ, & omnis eius perfectio est à Deo volente, & operante, ut supra Lib. I. cap. xxix. & xxx. & II. Lib. cap. xv. ostensum est: unde dicitur Sapientiæ xi. 25. *Diligis omnia quæ sunt & nihil odisti eorum quæ fecisti.* Sed specialis ratio divinæ dilectionis ad illos consideratur quibus auxilium præbet

bet ad hoc quod consequantur bonum quod ordinem naturæ eorum excedit, scilicet perfectam fruitionem non alicujus boni creati, sed sui ipsius. Hoc igitur auxilium convenienter dicitur gratia, non solum quia gratis datur, ut ostensum est; sed etiam quia hoc auxilio homo speciali quadam prærogativa redditur Deo gratus: unde & Apostolus dicit Ephes. i. 5. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ (1) gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.*

Oportet autem hanc gratiam aliquid in homine gratificato esse quasi quamdam formam, & perfectionem ipsius.

1. Quod enim in aliquem finem dirigitur, oportet quod habeat continuum ordinem in ipsum: nam movens continue mutat quousque mobile per motum finem sortitur. Cum igitur auxilio divinæ gratiæ homo dirigatur in ultimum finem, ut ostensum est cap. cxlvii. oportet quod continua homo isto auxilio potiatur quousque ad finem perveniat. Hoc autem non esset, si prædictum auxilium participaret homo secundum aliquem motum, aut passionem, & non secundum aliquam formam manentem, & quasi quiescentem in ipso: motus enim, & passio talis non esset in homine, nisi quando actu converteretur in finem; quod non continue ab homine agitur, ut præcipue patet in dormientibus. Est ergo gratia gratum faciens aliqua forma, & perfectio in homine manens, etiam quando non operatur.

2. Adhuc. Dilectio Dei est causativa boni quod in nobis est; sicut dilectio hominis provocatur, & causatur ex aliquo bono quod in dilecto est. Sed homo provocatur ad specialiter aliquem diligendum propter aliquod speciale bonum in dilecto præexistens. Ergo ubi ponitur specialis dilectio Dei ad hominem, oportet quod consequenter ponatur aliquod speciale bonum homini à Deo collatum. Cum igitur secundum prædicta gratia gratum faciens designet specialem dilectionem Dei ad hominem, oportet quod aliqua specialis bonitas, & perfectio per hoc homini inesse designetur.

3. Amplius. Unumquodque ordinatur in finem sibi convenientem secundum rationem suæ formæ: diversarum enim specierum diversi sunt fines. Sed finis in quem homo dirigitur per auxilium divinæ gratiæ, est supra naturam humanam. Ergo oportet quod homini superaddatur aliqua supernaturalis forma, & perfectio, per quam convenienter ordinetur in finem prædictum.

4. Item. Oportet quod homo ad ultimum finem per proprias operationes perveniat. Unumquodque autem operatur secundum propriam formam. Oportet igitur, ad hoc quod homo perducatur in ultimum finem per proprias operationes, quod superaddatur ei aliqua forma, ex qua ejus operationes aliquam efficaciam accipiant promerendi ultimum finem.

5. Præterea. Divina providentia omnibus providet secundum modum suæ naturæ, ut ex supradictis cap. xxxviii. patet. Est autem hic modus proprius hominibus quod ad perfectionem suarum operationum oportet eis inesse supernaturalis potentias, quasdam perfectiones, & habitus, quibus quasi conaturaliter, & faciliter, & delectabiliter bonum, & bene operentur. Igitur auxilium gratiæ, quod homo à Deo consequitur ad perveniendum in ultimum finem, aliquam formam, & perfectionem homini inesse designat.

(1) Deest gratia. (2) Al. principium.

Hinc est quod gratia Dei in Scriptura quasi lux quadam designatur: dicit enim Apostolus Ephes. v. 8. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Decenter autem perfectio per quam homo promovetur in ultimum finem, quæ in Dei visione consistit, dicitur lux, quæ est principium videndi.

Per hoc autem excluditur opinio quorundam dicentium, quod gratia Dei nihil in homine ponit; sicut nihil in aliquo ponitur ex hoc quod dicitur gratiam Regis habere, sed solum in Rege diligente. Patet ergo eos fuisse deceptos ex hoc quod non attendunt differentiam inter dilectionem divinam, & humanam: divina enim dilectio est causativa boni quod in aliquo diligit, non semper autem humana.

CAPUT CLI.

Quod gratia gratum faciens causat in nobis dilectionem gratum facientem.

EX præmissis autem manifestum sit quod per auxilium gratiæ divinæ gratum facientis hoc homo consequitur quod Deum diligit.

1. Gratia enim gratum faciens est in homine divinæ dilectionis effectus. Proprius autem divinæ dilectionis effectus in homine esse videtur quod Deum diligit: hoc enim est (2) præcipuum in intentione diligentis ut à dilecto redametur: ad hoc enim præcipue studium diligentis tendit ut ad sui amorem dilectum attrahat; & nisi hoc accidat, oportet dilectionem dissolvi. Igitur ex gratia gratum faciente hoc in homine consequitur quod Deum diligit.

2. Adhuc. Eorum quorum est unus finis, oportet aliquam unionem esse, in quantum ordinantur ad finem: unde & in civitate homines per quamdam concordiam adunantur, ut possint consequi reipublicæ bonum; & milites in acie oportet uniri, & concorditer agere ad hoc quod victoriam, quæ est communis finis, consequantur. Finis autem ultimus, ad quem homo per auxilium divinæ gratiæ perducitur, est visio Dei per essentiam, quæ propria est ipsi Dei; & sic hoc finale bonum communicatur homini à Deo. Non potest igitur homo ad hunc finem perducatur, nisi uniaturo Deo per conformitatem voluntas, qui est proprius effectus dilectionis: nam amicorum proprium est idem velle, & nolle, & de eisdem gaudere, & dolere. Per gratiam ergo gratum facientem homo constituitur Dei dilector, cum per eam homo dirigatur in finem ei communicatum à Deo.

3. Amplius. Cum finis, & bonum sit proprium objectum appetitus, sive affectus; oportet quod per gratiam gratum facientem, quæ hominem dirigit in ultimum finem, affectus hominis principaliter perficiatur. Principalis autem perfectio affectus est dilectio: cuius signum est quod omnis motus affectus ab amore derivatur: nullus enim desiderat, aut sperat, aut gaudet nisi propter bonum amatum; similiter autem neque aliquis refugit, aut timet, aut tristatur, aut irascitur nisi propter id quod contrariatur bono amato. Principalis ergo effectus gratiæ gratum facientis est ut homo Deum diligit.

4. Item. Forma per quam res ordinatur in aliquem finem, assimilatur quodammodo rem illam fini; sicut corpus per formam gravitatis acquirit similitudinem, & conformitatem ad locum ad quem naturaliter movetur. Ostensum est autem, quod gratia gratum faciens est quadam forma in homine, per quam

ordinatur ad ultimum finem, qui Deus est. Per gratiam ergo homo Dei similitudinem consequitur. Similitudo autem est dilectionis causa, omne enim simile diligit sibi simile. Per gratiam ergo homo efficiatur Dei dilector.

5. Præterea. Ad perfectionem operationis requiritur quod aliquis constanter, & prompte operetur. Hoc autem præcipue facit amor, propter quem etiam difficilia, & gravia, levia videntur. Cum igitur ex gratia gratum faciente oporteat hominis operationes perfectas fieri, ut ex dictis patet, necessarium est quod per eandem gratiam Dei dilectio constituatur in nobis.

Hinc est quod dicit Apostolus Roman. v. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Dominus autem dilectionibus suis visionem suam repromittit, dicens Joan. xv. 21. Qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Unde patet quod gratia quæ ad finem divinæ visionis dirigit, dilectionem Dei causat in nobis.

CAPUT CLII.

Quod divina gratia causat in nobis fidem.

EX hoc autem quod divina gratia charitatem in nobis causat, necessarium est quod etiam in nobis fides per gratiam causetur.

1. Motus enim quo per gratiam in ultimum finem dirigimur, est voluntarius, non violentus, ut supra cap. cXLVII. ostensum est. Voluntarius autem motus in aliquid esse non potest, nisi sit cognitum. Oportet igitur quod per gratiam in nobis cognitio ultimi finis præstitatur, ad hoc quod voluntarie dirigamur in ipsum. Hæc autem cognitio non potest esse secundum apertam visionem in statu isto, ut supra cap. xLVIII. probatum est. Oportet igitur quod sit cognitio per fidem.

2. Amplius. In quolibet cognoscente modus cognitionis consequitur modum propriæ naturæ: unde alius modus cognitionis est Angeli, hominis, & bruti animalis, secundum quod eorum naturæ diversæ sunt, ut ex præmissis patet. Sed homini ad consequendum ultimum finem additur aliqua perfectio super propriam naturam, scilicet gratia, ut cap. cXLVII. ostensum est. Oportet igitur quod etiam super cognitionem naturalem hominis addatur in eo aliqua cognitio quæ rationem naturalem excedat; & hæc est cognitio fidei, quæ est de his quæ non videntur per rationem naturalem.

3. Item. Quandoque ab aliquo agente movetur aliquid ad id quod est proprium illi agenti, oportet quod à principio ipsum mobile subdatur impressionibus agentis imperfecte, quasi alienis; & non propriis sibi, quousque fiat ei propriæ in termino motus: sicut lignum ab igne primo calefit, & ille calor non est proprius ligno, sed præter naturam ipsius: in fine autem quando jam lignum ignitum est, fit ei calor proprius, & connaturalis: & similiter cum aliquis à magistro docetur, oportet quod à principio conceptiones magistri recipiat, non quasi eas per se intelligens, sed per modum credulitatis quasi supra suam capacitatem existentes; in fine autem quando jam edoctus fuerit, eas poterit intelligere. Sicut autem ex dictis patet, auxilio divinæ gratiæ dirigitur in ultimum finem. Ultimus autem finis est manifesta visio primæ veritatis in se ipsa, ut supra cap. cXLVII. ostensum est. Oportet igitur quod an-

tequam ad istum finem veniatur, intellectus hominis Deo subdatur per modum credulitatis, divina gratia hoc faciente.

4. Præterea. In principio hujus operis, positæ sunt utilitates propter quas necessarium fuit divinam veritatem hominibus per modum credulitatis proponi. Ex quibus etiam concludi potest, quod necessarium fuit fidem esse divinæ gratiæ effectum in nobis.

Hinc est quod Apostolus dicit Ephes. II. 8. Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.

Per hoc autem excluditur error Pelagianorum, qui dicebant, quod initium fidei in nobis non erat à Deo, sed à nobis.

CAPUT CLIII.

Quod divina gratia causat in nobis spem futuræ beatitudinis.

EX eisdem etiam ostendi potest, quod oportet in nobis per gratiam spem futuræ beatitudinis causari.

1. Dilectio enim quæ est ad alios, provenit in homine ex dilectione hominis ad se ipsum, in quantum ad amicum aliquis se habet sicut ad se. Diligit autem aliquis se ipsum, in quantum vult sibi bonum, sicut alium diligit in quantum vult ei bonum. Oportet ergo quod homo per hoc quod circa proprium bonum afficitur, perducatur ad hoc quod afficiatur circa bonum alterius. Per hoc igitur quod aliquis ab alio sperat bonum, fit homini via ut illum diligit à quo bonum sperat secundum se ipsum, quando diligens bonum ejus vult, etiam si nihil ei inde proveniat. Cum igitur per gratiam gratum facientem causetur in homine quod Deum propter se diligit, consequens fuit ut etiam per gratiam homo spem de Deo adipisceretur. Amicitia vero qua quis alium secundum se diligit, etsi non sit propter propriam utilitatem, habet tamen multas utilitates consequentes, secundum quod unus amicorum alteri subvenit ut sibi ipsi: unde oportet quod cum aliquis alium diligit, & cognoscit se ab eo diligi, quod de eo spem habeat. Per gratiam autem ita constituitur homo Dei dilector secundum charitatis affectum, quod etiam instruitur per fidem quod à Deo prædiligitur, secundum illud quod habetur I. Joan. IV. 10. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Consequitur igitur ex dono gratiæ quod homo de Deo spem habeat. Ex quo etiam patet quod sicut spes est præparatio hominis ad veram Dei dilectionem, ita & è converso ex charitate homo in spe confirmatur.

2. Amplius. In omni diligente causatur desiderium ut uniatur suo dilecto in quantum possibile est: & hinc est quod delectabilissimum est amicis convivere. Si ergo per gratiam homo Dei dilector constituitur, oportet quod in eo causetur desiderium unionis ad Deum, secundum quod possibile est. Fides autem quæ causatur ex gratia, declarat possibilem esse unionem hominis ad Deum secundum perfectam fruitionem, in qua beatitudo consistit. Hujus igitur fruitionis desiderium in homine consequitur ex Dei dilectione. Sed desiderium rei alicujus molestat animam desiderantis, nisi adsit spes de consequendo. Conveniens igitur fuit ut in hominibus in quibus Dei dilectio, & fides causatur per gratiam, quod etiam causetur spes futuræ beatitudinis adipiscendæ.

3. Item. In his quæ ordinantur ad aliquem finem de-

desideratum, si aliqua difficultas emerit, solatium affert spes de fine consequendo; sicut amaritudinem medicinæ aliquis leviter fert propter spem sanitatis. In processu autem quo in beatitudinem tendimus, quæ est finis omnium desideriorum, multa difficilia imminent sustinenda: nam virtus per quam ad beatitudinem itur, circa difficilia est. Ad hoc igitur ut levius, & promptius homo in beatitudinem tenderet, necessarium fuit ei spem de obtinenda beatitudine adhibere.

4. Præterea. Nullus movetur ad finem ad quem æstimat esse impossibile perveniri. Ad hoc ergo quod aliquis pergat in finem aliquem, oportet quod afficiatur ad finem illum tamquam possibilem haberi: Et hic est affectus spei. Cum igitur per gratiam homo dirigatur in ultimum finem beatitudinis, necessarium fuit ut per gratiam imprimeretur humano affectui spes de beatitudine consequenda.

Hinc est quod dicitur I. Petr. I. 3. Regeneravit nos in spem vivam... in hereditatem immarcescibilem... conservatam in cælis: & Rom. VIII. 24. dicitur: Spe salvati facti sumus.

CAPUT CLIV.

De donis gratiæ gratis datæ: in quo & de divinationibus demonum.

1. 2. quest. cxi. art. 4.

Quia vero ea quæ homo per se non videt, cognoscere non potest, nisi ea recipiat ab eo qui videt; fides autem est de his quæ non videmus: oportet cognitionem eorum de quibus est fides, ab eo derivari qui ea per se videt. Hic autem Deus est, qui se ipsum perfecte comprehendit, & naturaliter suam essentiam videt: de Deo enim fidem habemus. Oportet igitur ea quæ per fidem tenemus, à Deo in nos pervenire. Cum autem quæ à Deo sunt, ordine quodam agantur, ut supra à cap. lxxviii. usque ad lxxxviii. ostensum est; in manifestatione eorum quæ sunt fidei, ordinem quemdam observari oportuit, scilicet ut quidam immediate à Deo reciperent, alii vero ab his, & sic per ordinem usque ad ultimos. In quibuscumque autem est aliquis ordo, oportet quod quanto aliquid est propinquius primo principio, tanto virtuosius inveniatur: quod in hoc ordine manifestationis divinæ apparet. Invisibilia enim, quorum visio beatos facit, de quibus fides est, primo à Deo revelantur Angelis beatis per apertam visionem, ut ex suprädicis cap. lxxx. patet. Deinde Angelorum interveniente officio manifestantur quibusdam hominibus, non quidem per apertam visionem, sed per quandam certitudinem provenientem ex revelatione divina: quæ quidem revelatio fit quodam interiori, & intelligibili lumine mentem elevante ad percipiendum ea ad quæ per lumen naturale intellectus pertinere non potest: sicut enim per lumen naturale intellectus redditur certus de his quæ lumine illo cognoscitur, ut de primis principiis; ita de his quæ supernaturali lumine apprehenditur, certitudinem habet. Hæc autem certitudo necessaria est ad hoc quod alii proponi possint ea quæ divina revelatione percipiuntur: non enim cum certitate aliis proferimus de quibus certitudinem non habemus. Cum prædicto autem lumine mentem interiori illustrante adsunt alii quando in divina revelatione aliqua exteriora, vel in-

teriora cognitionis auxilia, utpote aliquis sermo exteriorius sensibiliter auditus, qui divina virtute formetur, aut per imaginationem interiorius Deo faciente perceptus, sive etiam aliqua corporaliter visa exteriorius à Deo formata, vel etiam interiorius in imaginatione descripta, ex quibus homo per lumen interiorius menti impressum cognitionem accipit divinorum: unde hujusmodi auxilia sine interiori lumine ad cognitionem divinorum non sufficiunt, lumen autem interiorius sufficit sine istis. Hæc autem invisibilia Dei revelatio ad sapientiam pertinet, quæ proprie est cognitio divinorum: & ideo dicitur Sap. vii. 27. quod sapientia Dei per nationes in animas sanctas se transfert: neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat: & Eccli. xv. 5. dicitur: (1) Implevit eum Dominus spiritu sapientiæ, & intellectus.

Sed quia invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur (Rom. v. 20.) per divinam gratiam non solum revelantur hominibus divina, sed etiam aliqua de rebus creatis, quod ad scientiam pertinere videtur: unde dicitur Sap. vii. 17. Ipse dedit mihi hominum quæ sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum: & II. Paral. I. 12. Dominus dixit ad Salomonem: Scientia, & sapientia data sunt tibi.

Ea vero quæ homo cognoscit, in notitiam alterius producere convenienter non potest nisi per sermonem. Quia igitur illi qui à Deo revelationem accipiunt, secundum ordinem divinitus institutum aliquos instruere debent; necessarium fuit ut etiam his gratia locutionis daretur, secundum quod exigere utilitas eorum qui erant instruendi. Unde dicitur Isaïæ L. 4. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lapsus est, verbo: & Dominus discipulis dicit Luc. xxi. 15. Ego dabo vobis os, & sapientiam, quæ non poterunt resistere, & contradicere omnibus adversariis vestris. Unde & propter hoc, etiam quando oportuit per paucos virtutem fidei in diversis gentibus prædicari, instructi sunt quidam divinitus, ut linguis variis loquerentur, sicut dicitur Actuum II. 4. Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.

Sed quia sermo propositus confirmatione indiget ad hoc quod recipiatur, nisi sit per se manifestus; ea autem quæ sunt fidei, sunt humanæ rationi immanifesta: necessarium fuit aliquid adhiberi quo confirmaretur sermo prædicantium fidem. Non autem confirmari poterat per aliqua principia rationis per modum demonstrationis; cum ea quæ sunt fidei, rationem excedant. Oportuit igitur aliquibus indicis confirmari prædicantium sermonem: quibus manifeste ostenderetur hujusmodi sermonem processisse à Deo, dum prædicantes talia operarentur sanando infirmos, & alias virtutes operando, quæ non possit facere alius nisi Deus. Unde Dominus discipulos ad prædicandum mittens, dixit Matth. cap. xi. 8. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosus mandate, demones ejicite: & Marci ult. 20. dicitur: Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.

Fuit autem & alius confirmationis modus, ut dum prædicatores veritatis vera invenirentur dicere de occultis quæ postmodum manifestari possunt, eis crederetur vera dicentibus de his quæ homines experiri non possunt: unde necessarium fuit donum prophetiæ, per quod futura, & ea quæ communiter homi-

(1) Vulgata implebit.